

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O POLOŽAJU LGBT POPULACIJE U SRBIJI, ZA 2006. GODINU

*Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava
Beograd, 2007. godina*

**Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava
Beograd, Srbija**

tel: +381 11 3347401, +381 11 3341855
tel/fax: +381 11 3225065

e-mail: labris@labris.org.yu
web: www.labris.org.yu

Naziv publikacije:
Godišnji izveštaj o položaju LGBT populaciju u Srbiji

Autorka: Dragana Vučković
Uredila: Maja Savić
Prevod na engleski: Ana Zorbić
Tehničko uređenje i prelom: Adorjan Kurucz
Dizajn korica: Adorjan Kurucz
Štampa: Standard 2, Beograd

Tiraž: 500

Beograd, 2007. godina

SADRŽAJ

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O POLOŽAJU LGBT POPULACIJE U SRBIJI	5
<i>Zakonodavstvo</i>	5
<i>Zdravstvo</i>	8
<i>Mediji</i>	11
<i>Nasilje i diskriminacija</i>	12
<i>Javne aktivnosti</i>	13
PRILOZI	17
<i>Prilog 1: Istopolno orijentisane osobe bojkotuju referendum</i>	17
<i>Prilog 2: Lezbijke protiv ustava</i>	19
<i>Prilog 3: Kodeks policijske etike</i>	20
<i>Prilog 4: Zašto homoseksualci i narkomani nisu dobrodošli davaoci krvi</i>	24
<i>Prilog 5: Međunarodni dan ljudskih prava</i>	25
<i>Prilog 6: Izveštaj sa okruglog stola</i>	26

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O POLOŽAJU LGBT POPULACIJE U SRBIJI, ZA 2006. GODINU

Godišnji izveštaj o položaju LGBT populacije u Srbiji predstavlja skup svega značajnog što se desilo tokom 2006. godine za osobe drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne, a o čemu je Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava prikupila informacije, odnosno prikaz onoga što su bile aktivnosti samog Labrisa. Pored važnosti arhiviranja svih ovih dešavanja, cilj ovog izveštaja je i informisanje najšire javnosti o njima. Zbog toga, dostavljamo ovaj izveštaj svim relevantnim državnim institucijama, političkim partijama, domaćim štampanim i elektronskim medijima, domaćim LGBT grupama, nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima ljudskih prava kod nas i u svetu, svetskim LGBT organizacijama.

ZAKONODAVSTVO

Kada je reč o zakonskoj regulativi i diskriminaciji istopolno orijentisanih osoba, 2006. godinu je obeležilo usvajanje novog Ustava Republike Srbije¹ koji diskriminiše gejeve i lezebejke po nekoliko osnova. Pre svega reč je o članu 62 Ustava koji definiše bračnu,

¹ "Sl. Glasnik Republike Srbije", br. 83/2006

ali i vanbračnu zajednicu isključivo kao zajednicu muškarca i žene. Zabrana diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije takođe se ne spominje u tekstu novog Ustava,² iako su tokom referendumske kampanje, predstavnici vlasti isticali da Ustav štiti ljudska prava po najvišim međunarodnim standardima, a da jedino "prava pedofila nisu zaštićena".

Lezbejske i gej organizacije, uz podršku drugih nevladinih organizacija za ljudska prava, pozvale su na bojkot referenduma³ i tim povodom održale konferenciju za štampu.

² "Pred Ustavom i zakonom svi su jednaki. Svako ima pravo na jednaku zakonsku zaštitu, bez diskriminacije. Zabranjena je svaka diskriminacija, neposredna ili posredna, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, društvenog porekla, rođenja, veroispovesti, političkog ili drugog uverenja, imovnog stanja, kulture, jezika, starosti i psihičkog ili fizičkog invaliditeta. Ne smatraju se diskriminacijom posebne mere koje Republika Srbija može uvesti radi postizanja pune ravnopravnosti lica ili grupe lica koja su suštinski u nejednakom položaju sa ostalim građanima", Ustav Republike Srbije, član 21, "Sl. Glasnik Republike Srbije", br. 83/2006

³ Vidi prilog I

Ovu akciju propratili su mediji, a u dnevnom listu *Kurir*⁴ Tomislav Nikolić, zamenik predsednika SRS, izjavio je između ostalog: “Oni treba da se leče. Ako nas Evropa ne bude htela zato što prava homoseksualaca nismo rešili na bolji način, onda nam takva Evropa i ne treba”. Podsećamo da je Nikolić tada bio član skupštinskog Odbora za evropske integracije.

Napominjemo i da se članom Ustava koji definiše bračnu i vanbračnu zajednicu, snižava postojeći stepen poštovanja ljudskih prava, jer Povelja o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama, članom 25⁵ predviđa bračne supružnike, tj. ne navodi eksplicitno muškarca i ženu, čime ostavlja prostor za prevazilaženje tradicionalnog shvatanja braka i vanbračne zajednice.

Tokom 2006. godine još uvek nije usvojen Zakon o ravnopravnosti polova, kao ni Antidiskriminacioni zakon, ali je Služba za ljudska i manjinska prava Vlade Republike Srbije u saradnji sa UNDP, napravila model Antidiskriminacionog zakona.⁶ Jedan model ovog zakona već postoji i to je model koji je izradio Institut za uporedno pravo u Beogradu još 2002. godine.⁷ Oba modela predviđaju zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije, ali model Službe za ljudska i manjinska prava i UNDP ne sadrži odeljak koji se bavi posebnim slučajevima diskriminacije. Pomenuti posebne slučajeve diskriminacije, razvrstane po diskriminisanim grupama ali i po oblastima društvenog života, važno je naročito za lezbejsku i gej populaciju koja nažalost ne može, barem u narednih nekoliko godina, da očekuje poseban zakon koji bi se bavio isključivo zabranom diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije. Zbog ovoga, ali i zbog drugih pojedinki/pojedinaca i diskriminiranih grupa, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava smatra neophodnim da se u postojeći model Antidiskrimi-

4 Vidi prilog 2, Kurir, “Lezbijke protiv novog Ustava”, 24. oktobar, 2006. godine

5 “Službeni list Srbije i Crne Gore”, br. 6/2003

6 <http://www.cups.org.yu/kpd/index.php?str=zakoni>

7 Marta 2005. godine nastala je i Koalicija protiv diskriminacije (Gayten LGBT Centar za promociju prava seksualnih manjina, Centar za unapređivanje pravnih studija, VelikiMali, Udruženje studenata sa hendikepom, Inicijativa mladih za ljudska prava, Glas razlike, CHRIS odbori za ljudska prava, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava), čiji je cilj promocija i rad na što hitnijem usvajanju Opšteg antidiskriminacionog zakona.

nacionog zakona koji predlaže Služba za ljudska i manjinska prava i UNDP unese odeljak o posebnim slučajevima diskriminacije.

Oktoobra meseca, Vlada Republike Srbije usvojila je i Kodeks policijske etike⁸ čiji se sadržaj oslanja na Evropski kodeks policijske etike, usvojen od Komiteta ministara Saveta Evrope.⁹ U članu 36 domaćeg kodeksa, koji propisuje načelo nepristrasnosti, među osnovama razlikovanja se ne navodi seksualna orijentacija:

Član 36

U svom radu policijski službenici rukovode se načelom nepristrasnosti u izvršavanju zakona bez obzira na nacionalno ili etničko poreklo, rasu, jezik i društveni položaj onoga na koga zakon treba primeniti, na njegova politička, verska i filozofska uverenja, ili na njegove godine, bračno stanje, pol, ili kakvu fizičku ili psihičku manu.

Ipak, u tekstu stoji i da “Nikome u Ministarstvu nije dozvoljeno da naredi, izvrši, izaziva ili toleriše mučenje ili kakvo drugo surovo i nehumano postupanje kojim se ponižava ličnost čoveka, kao ni drugu radnju kojom se ugrožava pravo na život, slobodu, ličnu bezbednost, poštovanje privatnog i porodičnog života, okupljanje i udruživanje ili koje drugo pravo ili sloboda zajemčeni odredbama Evropske konvencije”.¹⁰ Kodeksom je propisano i da policijski službenici svoje dužnosti ispunjavaju obezbeđujući ostvarivanje ljudskih prava i sloboda a u skladu sa odredbama Ustava Republike Srbije i domaćih zakona, kao i sa međunarodnim aktima u oblasti prava čoveka koje se Republika Srbija obavezala da primenjuje. Takođe, članom 40 Kodeksa policijske etike, policija se obavezuje da obezbedi “objektivne i poštene policijske istrage, obzirne i **primerene posebnim potrebama određenih lica**, kao što su deca i drugi maloletnici, žene i **prispadnici manjinskih grupa**, uključujući nacionalne manjine i osetljiva lica”.

8 “Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 92/2006, vidi prilog 3

9 Preporuka (2001) 10, koju je usvojio Komitet ministara Saveta Evrope 19. septembra 2001. godine

10 Kodeks policijske etike, član 34, “Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 92/2006

Mada se u domaćem kodeksu ne spominje seksualna orijentacija, Evropski kodeks policijske etike članom 40 predviđa: “Policija će izvršavati svoje zadatke na pošten način, posebno vođena principima nepristrasnosti i nediskriminacije”.

Ovaj član Memorandumom koji stoji uz Preporuku (2001)10 se objašnjava:

“Opšti princip nediskriminacije i jednakosti je osnovni element međunarodnog zakona o ljudskim pravima. Usvajanjem Protokola br. 12 Evropske konvencije o ljudskim pravima,¹¹ postoji opšta zabrana diskriminacije sadržana u tom instrumentu. Domet zaštite od diskriminacije odnosi se na prava obuhvaćena Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, prava pojedinaca direktno obuhvaćena nacionalnim zakonom ili obavezama prema javnim vlastima i delima javnih vlasti u vršenju diskrecionih ovlašćenja, ili drugim delima takvih organa, na primer policije.

Ovaj član ne navodi pojedinačne osnove za diskriminaciju. Međutim, ne postoji ni namera da se udalji od onoga što je sadržano u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, koja pominje neiscrpnu listu, kojoj bi se ubuduće mogli dodavati novi osnovi. Primeri osnova za diskriminaciju jesu pol, rasa, boja kože, pripadnost nacionalnim manjinama, imovina, status stečen rođenjem ili na drugi način, fizička ili mentalna nesposobnost, **seksualno opredeljenje** ili starost.”

Važan zakon koji je usvojen tokom 2006. godine, a stupa na snagu 1. januara 2007. godine je i Zakonik o krivičnom postupku,¹² naročito ako imamo u vidu neprijavlivanje slučajeva nasilja i diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije. U tom smislu, posebno je značajan član 107:

**Pitanja koja se ne smeju postavljati oštećenom ili svedoku
Član 107.**

Zabranjeno je oštećenom ili svedoku postavljati pitanja koja se odnose na njegov **polni život i seksualne sklonosti**, političko i ideološko opredeljenje, rasno, nacionalno i etničko poreklo, moralne kriterijume, druge isključivo lične i porodične okolnosti, osim izuzetno, ako su odgovori na takva pitanja neposredno i očigledno povezani sa potrebom razjašnjenja bitnih obeležja krivičnog dela koje je predmet postupka.

11 Republika Srbija je potpisnica Protokola 12 Evropske konvencije za ljudska prava. Ovaj protokol je stupio na snagu 1. aprila 2005. godine

12 Zakonik o krivičnom postupku, “Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 46/2006

Podsećamo, kako je pokazalo istraživanje “Nasilje nad LGBTTIQ populacijom”,¹³ čak dve trećine ispitanika/ispitanica je doživelo nasilje zato što je drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne. Ipak, ispitanici/ispitanice su zbog nepoverenja i straha izuzetno retko prijavljivali/le nasilje relevantnim institucijama. Samo 10% ispitanika/ispitanica je nasilje koje je doživelo prijavilo policiji, a još manji broj ispitanika/ispitanica – 2,9%, je nasilje koje je doživelo prijavilo tužilaštvu.

Takođe, novembra meseca 2006. godine, objavljen je i godišnji izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije u procesu evropskih integracija (Serbia 2006 Progress Report). “Diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije je široko rasprostranjena”, stoji između ostalog u ovogodišnjem izveštaju Evropske komisije.

Republika Srbija je 1. decembra 2006. godine na zasedanju Saveta za ljudska prava UN postala jedna od 54 zemlje potpisnice¹⁴ Izjave o kršenju ljudskih prava na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, koju je tom prilikom pročitao ambasador Kraljevine Norveške pri UN - Wegger Strommen. Kako je na jednom od prethodnih zasedanja, Svet za ljudska prava UN primio obimne dokaze o kršenju ljudskih prava zasnovanih na seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu (lišavanje prava na život, slobodu od nasilja i torture...), Strommen je u ime država potpisnica izrazio zabrinutost trenutnom situacijom i podsetio na princip univerzalnosti ljudskih prava i nediskriminacije. Takođe, on je pozvao Svet za ljudska prava UN da obrati posebnu pažnju na slučajeve kršenja ljudskih prava na osnovu seksualne ori-

13 Istraživanje “Nasilje nad LGBTTIQ populacijom” su sproveli/le Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava iz Beograda i Centar za promociju i unapređenje LGBT ljudskih prava i Queer kulture Lambda, uz podršku Novosadske Lezbejske Organizacije, Queerie i Gaytena-LGBT, a u periodu od 15. septembra do 28. oktobra 2005. godine.

14 Pored Srbije, ostale zemlje potpisnice su: Albanija, Andora, Argentina, Australija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Brazil, Bugarska, Kanada, Čile, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Nemačka, Grčka, Gvatemala, Mađarska, Island, Irska, Italija, Letonija, Lihtenštajn, Litvanija, Luksemburg, Malta, Meksiko, Crna Gora, Holandija, Novi Zeland, Panama, Peru, Poljska, Portugal, Makedonija, Republika Koreja, Moldavija, Rumunija, Španija, Slovačka, Slovenija, Švedska, Švajcarska, Istočni Timor, Ukrajina, Velika Britanija, SAD, Urugvaj i Norveška.

jentacije i rodnog identiteta, a od Predsednika Saveta je zatražio da obezbedi mogućnost da se na jednom od sledećih sastanaka Saveta, diskutuje o ovom važnom pitanju u okviru ljudskih prava.

ZDRAVSTVO

Srpsko lekarsko društvo

Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava je još maja 2005. godine zatražila od Srpskog lekarskog društva da dostavi zvaničan dopis u kojem potvrđuje saglasnost sa zvaničnim stavom Svetske zdravstvene organizacije – da homoseksualnost nije bolest.

Pošto “pravi” odgovor još uvek nismo dobile, maja ove godine (povodom 17. maja - Svetskog dana borbe protiv homofobije), ponovile smo zahtev ovoj instituciji. Krajem jula meseca stigao nam je odgovor u kojem nas SLD upućuje da se obratimo psihijatrijskoj sekciji ove institucije, koja je navodno nadležna za ovo pitanje. Između ostalog, u tom dopisu SLD-a stoji: “Srpsko lekarsko društvo je u obavezi da se pridržava stavova Svetske zdravstvene organizacije...”.

Nakon toga, Labris se ponovo obratio SLD-u, ali ovaj put Psihijatrijskoj sekciji.

Nakon što tri meseca od kako je Labris uputio dopis Psihijatrijskoj sekciji Srpskog lekarskog društva nije stigao nikakav odgovor – Labris se ponovo obratio (sada bivšoj) predsednici Psihijatrijske sekcije, Miroslavi Jašović - Gašić. Od Jašović - Gašić smo 2. decembra 2006. godine dobile sledeći odgovor:

Poštovana Gospođice Vučković,

U nekoliko navrata su moje kolege i ja dobijali pisma slične sadržine. Psihijatrijska sekcija je stručna organizacija koja okuplja psihijatere iz cele Srbije i sigurno da prati sva svetska zbivanja važna za ovu granu medicine, kao i WPA (World Psychiatric Association-Status by law) i da se ponaša u skladu sa tim. Zapravo mi nije jasno šta Vi želite da Vam potvrdi Psihijatrijska sekcija koja se prevashodno bavi psihičkim poremećajima, dijagnostikom i lečenjem istih, a samo u

forenzičkoj psihijatriji i nekim drugim aspektima. Ne znam stoga po kome osnovu je Koleginica Jauković poslala nama Vaše dopise.

Uzgred želim da Vas obavestim da je novi predsednik naše sekcije Doc Dr Aleksandar Damjanović.

Vaše direktno pitanje, zaslužuje mnogo više objašnjenja, nego što se može reći laičkim putem preko ove vrste komunikacije i to afirmativnim ili negativnim odgovorom.

Uz srdačne pozdrave,

Prof Dr Miroslava Jašović-Gašić

Upitnik za dobrovoljne davaoce krvi

Aprila meseca, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava, došla je do saznanja da upitnik za davaoce krvi, Nacionalne službe za transfuziju krvi Srbije sadrži između ostalog i diskriminatorno pitanje *Da li ste ikada imali seksualne odnose sa osobom istog pola?* Ovakvo pitanje u upitniku predstavlja direktnu diskriminaciju na osnovu seksualne orijentacije, jer istopolno orijentisane osobe po automatizmu svrstava u rizičnu grupu samo na osnovu seksualne orijentacije, a ne na osnovu rizičnog ponašanja koje bi trebalo da bude osnov za odbijanje osobe koja želi da bude dobrovoljni davalac.

Labrisu – organizaciji za lezbejska ljudska prava se javilo nekoliko lezbejki, koje su želele da budu dobrovoljni davaoci krvi, ali su odbijene nakon što su odgovorile potvrdno na sporno, diskriminatorno pitanje.

Labris je u međuvremenu došao do saznanja da se i na sajtu Zavoda za transfuziju krvi Novi Sad, između ostalog nalazi podatak da osobe koje su imale seksualni odnos sa osobom istog pola “nisu podobne” za davanje krvi.

O celoj situaciji, Labris je obavestio gospodina John White, iz Evropske Agencije za rekonstrukciju, koja ujedno podržava projekat “Tvojih pet minuta... nečiji ceo život”, tj. kampanju za dobrovoljno doniranje krvi. Iz EAR-a, je stigao odgovor da “žale zbog diskriminatorne procedure, ali i da EAR kao donator projekta, nije odgovoran za sadržaj spornog upitnika”.

Takođe, Labris je uputio dopis novosadskom Zavodu za transfuziju krvi, i zatražio da ukloni podatak sa svog sajta o istopolnim osobama kao nepodobnim za dobrovoljno doniranje krvi. Pri tom smo

podsetile na činjenicu da je poslednjih godina najčešći način prenosa HIV infekcije heteroseksualni odnos, kao i zloupotreba droga intravenskim putem.

Takođe, ovim povodom, a u organizaciji Labrisa, desetak aktivistkinja i aktivista raznih nevladinih organizacija je u subotu 20. maja, na Trgu republike, sprovelo akciju “pokušaja davanja krvi”. Sve/i su bile/i odbijene/i, tj. nisu uspele/li da budu dobrovoljni davaoci, samo zbog potvrdnog odgovora na pitanje o seksualnom odnosu sa osobom istog pola. Važno je istaći da nijedan drugi razlog nije postojao, jer su ispunjavale/li sve ostale zdravstvene i druge uslove.

Ovu akciju su ispratili mnogi mediji, a nakon nje Labrisu je stigao poziv od Instituta za transfuziju krvi Srbije, koji je zatražio od Labrisa da uputi zvaničan dopis sa predlogom za izmenu ovog spornog pitanja, kao i diskriminatorne prakse svrstavanja lezbejki i gejeva u rizičnu grupu samo na osnovu seksualne orijentacije.

Od predsednika Republičke stručne komisije za transfuziologiju, koja je i sastavila upitnik za davaoce krvi, dr sci.med. Gradimira Bogdanovića, Labris je dobio uveravanje da će se o ovom slučaju raspravljati na prvom sledećem sastanku.

U međuvremenu, Zavod za transfuziju krvi Novi Sad uklonio je sa svog sajta podatak da istopolno orijentisane osobe nisu podobne za davanje krvi.

Predsednik Republičke stručne komisije za transfuziologiju, koja je i sastavila upitnik za davaoce krvi, dr sci.med. Gradimir Bogdanović – u pismenom dopisu Labrisu, garantovao je da će se na sledećem sastanku pitanje preformulisati, ali da je poteškoća okupiti sve članice/članove komisije. Ipak, Labris je obavešten da će se sastanak Republičke stručne komisije za transfuziologiju održati 6. jula 2006. godine, a nakon menjanja upitnika, po rečima Bogdanovića, trebalo bi da usledi tehnički deo, tj. povlačenje postojećih upitnika, a zatim štampanje i distribucija novih. U međuvremenu, Labrisu je preko formulara za prijavljivanje nasilja i diskriminacije, koji je postavljen na sajtu organizacije, stigao mail o novim slučajevima diskriminacije lezbejki koje su odbijene kao dobrovoljni davaoci krvi. Ovaj put, akcija dobrovoljnog davanja krvi bila je sprovedena u beogradskoj srednjoj školi, a učenici (koja se Labrisu i javila), prisutni lekari su kao obrazloženje rekli: “Naglasili su nam da ni po koju cenu ne dozvolimo homoseksualnim osobama da daju krv”.

Na Međunarodni dan ponosa gejeva, lezbejki, biseksualnih, transeksualnih osoba – 27. juna, u *Večernjim novostima*, str. 10, rubrika “Društvo”¹⁵ - objavljen je tekst u kojem je neimenovani izvor iz Instituta za transfuziju krvi Srbije, naveo između ostalog da istopolno orijentisane osobe daju krv da bi proverile da li su zaražene nekim virusom.

Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava reagovala je, i nakon kontaktiranja PR Instituta za transfuziju krvi Srbije – rečeno nam je da stavovi izneti u pomenutom tekstu nikako nisu i zvaničan stav Instituta, te da je novinarka/novinar iznela/o neistinu. Ipak, prema Labrisovim saznanjima, demanti nije objavljen. Ističemo i da ovaj tekst podstiče predrasude povezujući promiskuitet sa istopolnom orijentacijom.

Važno je napomenuti da u slučaju diskriminacije lezbejki i gejeva prilikom dobrovoljnog davanja krvi, nije samo reč o tome da se osobe smatraju “nepodobne” zbog svoje seksualne orijentacije, već postoji i evidentiranje osoba. Naime, nedelju dana nakon odbijanja aktivistkinja/aktivista na Trgu Republike – desilo se da je jedan od aktivista pokušao da da krv jer je osoba iz njegove porodice išla na hirurški zahvat. U Zavodu za transfuziju krvi – nisu mu dozvolili da donira krv, jer su ga, pošto su mu uzeli podatke – pronašli u svojoj kompjuterskoj evidenciji, tj. bio je evidentiran kao osoba koja ne može da donira krv jer je imala seksualni odnos sa osobom istog pola (podaci o njemu su uneti nakon akcije na Trgu Republike). Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava zahtevaće, takođe, od Instituta da nakon promene upitnika, izbriše i postojeću evidenciju o osobama nepodobnim da doniraju krv, a na osnovu seksualne orijentacije.

Ipak, novembra meseca 2006. godine, uspešno je okončana akcija promene diskriminatornog upitnika za dobrovoljne davaoce krvi.

Novi, izmenjeni upitnik za dobrovoljne davaoce krvi naći će se u svim zdravstvenim ustanovama na teritoriji Srbije najkasnije do 1. januara 2007. godine. Institut za transfuziju krvi Srbije, a na inicijativu Labrisa – organizacije za lezbejska ljudska prava, napravio je novi upitnik koji, za razliku od stare verzije, akcentat ne stavlja na rizične grupe, već na rizično ponašanje. Novi upitnik je po standardima poštovanja ljudskih prava, napredniji čak od mnogih upitnika iz zemalja Evropske unije jer ni u jednom svom delu ne spominje seksualnu

¹⁵ Vidi prilog 4

orijentaciju kao osnov za odbijanje za dobrovoljno doniranje krvi.

Ovim povodom, Labris je u saradnji sa Institutom za transfuziju krvi Srbije, na Trgu republike organizovao akciju dobrovoljnog davanja krvi i time simbolično “testirao” nove upitnike.

Institut za transfuziju krvi Srbije primer je institucije koja je pokazala veliku spremnost i želju da zaustavi diskriminatornu praksu prema istopolno orijentisanim osobama.

Istopolna orijentacija (homoseksualnost) u fakultetskim udžbenicima i literaturi

Tokom 2006. godine, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava sprovedla je istraživanje “Istopolna orijentacija (homoseksualnost) u fakultetskim udžbenicima i literaturi”¹⁶ radi uvida u to kakva su znanja zaposleni/e u institucijama sistema o istopolnoj orijentaciji (homoseksualnosti) stekli/e u procesu visokoškolskog obrazovanja. Naime, istraživanje koje je Labris sproveo tokom 2005. godine – “Nasilje nad LGBTTIQ populacijom u Srbiji”, pokazalo je da su se osobama zaposlenim u institucijama obraćale LGBTTIQ osobe koje su doživele nasilje ili su imale nameru da im se obrate, ali ne i poverenje. Smatrano je da će se ovim novim istraživanjem barem delimično odgovoriti na pitanje – *Zašto osobe zaposlene u relevantnim institucijama nisu reagovala na slučajeve prijavljenog nasilja*, kao i na pitanje – *Da li se na pojedinim fakultetima o istopolnoj orijentaciji (homoseksualnosti) može saznati nešto drugačije od široko rasprostranjenih predrasuda u našem društvu koje istopolnu orijentaciju (homoseksualnost) tretiraju kao pojavu čije postojanje treba negirati, ignorisati ili eventualno, dajući joj pravo na postojanje, stigmatizirati – svrstati je u bolest, nenormalnost ili neprirodnost i tako postaviti bazu za sve druge oblike diskriminacije prema LGBTTIQ populaciji.*

¹⁶ Istraživanje je sprovedla psihološkinja Ivana Čvorović. U istraživanju je korišćen ciljani uzorak, nastavni planovi osnovnih studija medicine, psihologije, sociologije, prava i pedagogije Beogradskog Univerziteta, koji su važili do 2004. godine, do usklađivanja sa Bolonjskom deklaracijom i to samo oni predmeti u okviru navedenih nastavnih planova u kojima se pominje istopolna orijentacija (homoseksualnost) i to samo oni predmeti koje slušaju sve/svi studentkinje i studenti, što znači da predmeti koji su izborni ili se izučavaju samo u okviru pojedinih smerova nisu uvršteni u uzorak.

Udžbenike, odnosno literaturu za predmete koji su uvršteni u uzorak, mapirani su uz pomoć saradnika i saradnica apsolutkinja i apsolutenata navedenih fakulteta. Metod koji je korišćen je metod analize sadržaja.

Cilj istraživanja je bio utvrditi koliko (broj i procenat predmeta u nastavnom planu, broj i procenat stranica literature za predmete) se istopolna orijentacija (homoseksualnost) pominje i na koji način (da li je u fokusu jedinice udžbenika/literature u kojoj se pominje, koja terminologija se koristi, u kom kontekstu se pominje i da li je izvor saznanja naveden) se pominje u udžbenicima i literaturi za *studije medicine, psihologije, sociologije, prava i pedagogije Beogradskog Univerziteta.*

Rezultati istraživanja pokazali su da se istopolna orijentacija (homoseksualnost) pominje u malom procentu predmeta i malom procentu stranica udžbenika/literature za te predmete bez obzira na to o kom nastavnom planu fakulteta/studijske grupe je reč.

Ključni nalazi istraživanja “Istopolna orijentacija (homoseksualnost) u fakultetskim udžbenicima i literaturi”:

- Istopolna orijentacija (homoseksualnost) najviše se pominje u predmetima koji čine nastavni plan studija medicine, a najmanje u predmetima koji čine nastavni plan studija pedagogije
- Istopolna orijentacija (homoseksualnost) se na procentualno najviše stranica pominje na studijama prava, a najmanje na studijama psihologije
- Istopolna orijentacija (homoseksualnost) je procentualno najviše u fokusu analiziranih jedinica udžbenika studija psihologije, a najmanje studija medicine, dok na studijama pedagogije nije u fokusu niti jedne jedinice udžbenika
- Korišćena terminologija u analiziranim udžbenicima/literaturi za sve studijske grupe/fakultete je takva da povezuje istopolnu orijentaciju (homoseksualnost) sa negativnom stereotipima, odnosno predrasudama, psihijatrijskim dijagnostičkim kategorijama ili sa kriminalnim ponašanjem, odnosno samo se u pojedinim udžbenicima na studijama prava i pojedinoj literaturi na studijama sociologije može naići na termine koji istopolnu orijentaciju (homoseksualnost) ne povezuju sa negativnom stereotipima, odnosno predrasudama
- Istopolna orijentacija (homoseksualnost) je u negativnom kontekstu procentualno najviše pominjana na studijama medicine, a najmanje na studijama sociologije i više je u negativnom nego u neutralnom kontekstu pominjana u analiziranim udžbenicima

ma/literaturi na svim studijskim grupama/fakultetima, dok u pozitivnom kontekstu niti jednom nije pomenuta u analiziranim udžbenicima/literaturi na svim studijskim grupama/fakultetima

- Za sve analizirane jedinice udžbenika izvor saznanja se ne navodi uvek, a u značajno velikom procentu to se ne čini u udžbenicima/literaturi za studije medicine i psihologije.

MEDIJI

Lezbejska i gej populacija u štampanim medijima u Srbiji

Analiza štampanih dnevnika i nedeljnika u Srbiji¹⁷ koju je sprovedla Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava, pokazala je da je tokom analiziranog perioda u 2006. godini, a u poređenju sa analizom iz 2005. godine, gotovo udvostručen broj tekstova o lezbejskoj i gej populaciji i lezbejskim i gej temama.

Najveći porast procentualne zastupljenosti tekstova o LG populaciji i LG temi, beleži se u *Politici* – 12,72% i *Danasu* – 11,46%.

Kada je reč o tekstovima koji su u potpunosti posvećeni LG populaciji i LG temi, u 2006. godini beleži se porast u nedeljniku *Vreme* za 35%, kao i u listovima *Danas* - 22,54% i *Politika* - 20,8%. Društveni pad procentualne zastupljenosti tekstova uočavamo u nedeljniku *NIN* koji nije objavio ni jedan tekst u potpunosti posvećen LG populaciji i LG temi. Od ukupnog broja tekstova o LG populaciji i LG temi procentualno je objavljeno najviše tekstova u rubrikama “Zabava”, “Društvo” i “Spoljna”, kako u 2005. godini tako i u 2006. godini, sa blagim padom u 2006. godini za 12,6%.

U 2005. godini, kao i u 2006. godini, u većini tekstova posvećenih LG populaciji i LG temi naslov teksta je informativan. Ipak, uočava se porast (15,72%) interpretativnih odnosno vrednujućih naslova u 2006. godini. Procentat tekstova čiji naslov otvoreno negativno imenuje LG populaciju je gotovo jednak u obe godine – u 2005. godini 10% a u 2006. godini 9%.

Teme koje dominiraju (65%) u tekstovima u potpunosti posvećenim LG populaciji i LG temi u 2005. godini su “Kultura”, “Zabava”, “Estrada” i “Privatni život”, afere, skandali, dok je taj procentat u 2006. godini znatno smanjen – na oko 30%, što ide u prilog teksto-

vima koji za teme imaju odnos prema lezbejskoj i gej populaciji, gej parade i pravne inicijative. U 2005. među izvorima informacija LG aktivistkinja/aktivista i LG organizacija nema, dok u 2006. godini oni čine nešto malo manje od 10%. U 2006. godini primetan je porast ilustracija uz tekstove koji su u potpunosti posvećeni LG populaciji i LG temi - za 26,94%, kao i objavljivanje skandaloznih, provokativnih i seksualizovanih ilustracija kojih u 2005. godini nije bilo.

I u 2005. i u 2006. godini praćeni mediji u velikom procentu neutralno kontekstuiraju pisanje o LG populaciji - u 2005. godini u 80% slučajeva, a u 2006. godini u 54% - dok je u 2006. godini porastao procenat negativnog kontekstuiranja za 17,42%.

Korišćena korektna terminologija slična je u 2005. i 2006. godini: homoseksualci, gej, lezbejka, gej brak, homofobija, istopolni brak, gej populacija, seksualno opredeljenje, seksualne manjine... Već poznatoj diskriminišućoj, vrednujućoj, omalovažavajućoj terminologiji - homiđi, pederi, homoseksualizam, peder bal... - dodati su i novi termini: bata-persa, dupedavci, pederčić, pederuša, pederčina, pederastija, ružičasti, topla braća. Termini bata-persa, pederuša i ružičasti korišćeni su u naslovima tekstova.

Posmatrajući analizu štampanih medija za 2006. godinu, izdvajaju se sledeći ključni nalazi:

- najveći broj novina samo uzgredno spominje GL populaciju i GL teme,
- u nedeljnicima i dalje može da se pročita samo jedan tekst mesečno o GL populaciji i GL temama,
- tekstovi o GL populaciji i GL temi procentualno su najzastupljeniji u rubrikama “Zabava”, “Društvo” i “Spoljna”,
- najčešće se pisalo o događajima koji se desili “negde u svetu”, a ne u Srbiji,
- većina objavljenih tekstova, posvećenih LG populaciji i LG temi spada u kategoriju veoma malih i malih tekstova,
- naslov teksta je najčešće informativan, a čak 9% naslova otvoreno negativno imenuje LG populaciju,
- nepotpisanih tekstova o GL populaciji i GL teme ima čak 53,15%,
- među izvorima informacija LG aktivistkinje/aktivisti i LG organizacije su zastupljeni u samo 9,9%, a od svih praćenih novina samo su tri dnevna lista kao izvor informacija imala domaće LG aktivistkinje/aktiviste i LG organizacije,

¹⁷ Istraživački ciklus obuhvata period od 1. maja do 31. jula 2006. godine a analizirano je šest informativnih dnevnih novina - *Danas*, *Politika*, *Večernje novosti*, *Glas javnosti*, *Blic* i *Kurir* i dva nedeljnika – *NIN* i *Vreme*

- objavljujane su i skandalozne, provokativne i seksualizovane ilustracije,
- samo 10,81% tekstova za aktere imaju LG organizacije.

Kada je reč o medijima, važno je istaći da se tokom 2006. godine desilo nekoliko seminara za novinarku i novinare, u organizaciji novinarskih udruženja, a koji su za teme imali odnos medija prema istopolno orijentisanoj populaciji. Prva inicijativa došla je od Nezavisnog društva novinara Vojvodine, koje je februara meseca organizovalo dva seminara na temu različitosti i uključilo u program seminara i lezbejsku i gej populaciju, tj. njen tretman u medijima. Centar za profesionalizaciju medija iz Beograda organizovao je, takođe u dva navrata, seminar u potpunosti posvećen predstavljanju istopolno orijentisanih osoba u medijima. Labris je učestvovao na seminarima oba novinarska udruženja.

3k chat

Početkom meseca februara, Treći kanal Radio televizije Srbije, prestao je da u okviru svog 3K *chata*, emituje poruke koje sadrže LGBT terminologiju. Naime, nakon protesta nekoliko osoba zbog objavljivanja poruka homofobične sadržine a tokom emitovanja ovog chata, 2. februara je odlučeno i obelodanjeno pravilo:

“Od večeras neće ći poruke u kojima se traže: vrele, napaljane, perverzne, gay, lez, bi, parovi, trojke, udate, oženjeni i slične.”

Neprihvatljivim smatramo ovakvu diskriminaciju osoba koje su drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne, a nejasno ostaje čime su se rukovodili oni koji su ovo pravilo uveli.

NASILJE I DISKRIMINACIJA

Diskriminaciju nad istopolno orijentisanim osobama u Srbiji je teško pratiti i beležiti jer je, zbog ogromne homofobije, a samim tim i straha i nepoverenja koje osobe drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne imaju, često nevidljiva. S druge strane, seksualna orijentacija je jedna od retkih osnova razlikovanja koja i dalje u našem društvu nije prihvaćena kao osnovno ljudsko pravo. Mnogi političari se u javnim nastupima koriste govorom mržnje i diskriminacije prema gejevima i lezbejkama, a postojeći zakoni ne pružaju adekvatnu zaštitu od homofobičnog nasilja i diskriminacije.

Formulari za prijavljivanje slučajeva diskriminacije i nasilja

Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava, je aprila meseca 2006. godine, postavila na svoj Web Site, formular za prijavljivanje slučajeva nasilja i diskriminacije. Takođe, 1. aprila 2006. godine, počelo je sa radom psihološko savetovalište za lezbejke.

Prvih mesec dana od postavljanja formulara koji se može popuniti i bez ostavljanja ličnih podataka (kao što su ime, prezime, itd.) ispostavilo se da je ideja sasvim dobra i da postoji opravdana potreba da usled neprijavlivanja slučajeva nasilja relevantnim državnim organima – postoji način da ovakvi incidenti ipak ostanu negde zabeleženi.

U tom smislu, Labrisu su počeli da stižu email-ovi o različitim slučajevima nasilja i diskriminacije koji su se dogodili ranijih godina.

Zaključak je da lezbejke i gejevi u našoj zemlji ne prijavljuju homofobično nasilje zbog straha od “prijavlivanja” seksualne orijentacije, odnosno zbog straha od nastavka torture i nedovoljnog razumevanja problema od strane zaposlenih u policiji, pre svega.

Slučajevi za koje smo saznale, najčešće predstavljaju verbalno i fizičko nasilje od strane nepoznatih počinioca, najčešće u javnom, otvorenom prostoru. Reč je dakle, o pretpostavljenoj seksualnoj orijentaciji koja je drugačija od heteroseksualne, a pretpostavku počinioci izvode na osnovu “različitog” rodnog izražavanja – odnosno na osnovu “različitog” izgleda, oblačenja, ponašanja osobe.

Takođe, nekoliko slučajeva diskriminacije i psihičkog nasilja odnosilo se na gubitak radnog mesta nakon sumnje u istopolnu orijentaciju, odnosno takođe nakon “pretpostavljanja” od strane poslodavca, najčešće.

Podsećamo da je diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije zabranjena Zakonom o radu, Članom 18, “Službeni glasnik RS”, br. 24, 2005.godine:

5. Zabrana diskriminacije

Član 18.

Zabranjena je neposredna i posredna diskriminacija lica koja traže zaposlenje, kao i zaposlenih, s obzirom na pol, rođenje, jezik, rasu, boju kože, starost, zdravstveno stanje, odnosno invalidnost, nacionalnu pripadnost, veroispovest, bračni status, porodične obaveze, seksualno opredeljenje, političko ili drugo uverenje, socijalno poreklo, imovinsko stanje, članstvo u političkim organizacijama, sindikatima ili neko drugo lično svojstvo.

Nekoliko osoba se javilo Labrisu da prijavi nasilje u porodici. Reč je o "verbalnom i psihičkom zlostavljanju, najmanje nekoliko puta sedmično".

U jednom slučaju reč je čak bilo o egzistencijalnom nasilju, dakle pretilo se izbacivanjem iz kuće i uskraćivanjem materijalnih sredstava.

Takođe, jedan gej je naveo da se za pomoć obratio psihijatru Jovanu Mariću. Po njegovim rečima, dr Marić je samo "pogoršao situaciju izjavom da ne bi trebalo da budem homoseksualan, već da pokušam, ako ne mogu da budem heteroseksualan, da onda bar budem biseksualan".

Početak septembra meseca, Labris je došao do saznanja da se jednom gej muškarcu preti od strane pripadnika policije. Reč je bilo o uznemiravanju i zastrašivanju. Naime, jedan pripadnik policije prilikom legitimisanja došao je do ličnih podataka gej muškarca. Nakon toga, usledila su stalna uznemiravanja i pretnje telefonom. Policajac je zahtevao da mu se dostavljaju informacije o gej populaciji, kao i o gejevima koji koriste bilo kakve psihoaktivne supstance, odnosno o onima koji drogu preprodaju.

Oktobra meseca, desio se i frapantan čin diskriminacije jednog gej muškarca u Nišu. Naime, taj gej muškarac je napadnut i teško povređen od strane jednog heteroseksualnog muškarca ali nije želeo da prijavi slučaj policiji. Ipak, kada je otišao u nišku bolnicu, na pregled, nijedan doktor nije želeo da mu pruži adekvatnu lekarsku pomoć. Nakon što su ga slali od jednog do drugog lekara, lekar koji je na kraju "pristao" da ga primi – nije želeo zapravo da ga pregleda. Obratio mu se rečenicom: "Ti mi pričaj šta se dešavalo tokom napada na tebe, a ja ću da ti govorim šta treba da radiš..." Ovakvim postupanjem, lekari su diskriminirali, ali i ugrozili zdravlje mladića.

Ovaj primer otvorene diskriminacije, a od strane lekara, možda najbolje ilustruje položaj istopolno orijentisanih osoba u Srbiji, kao i stepen otvorene homofobije i diskriminacije prema lezbejkama i gejevima. Da bi se promenila društvena svest potrebno je da najpre država pokaže da želi da jednako štiti sva ljudska prava – pre svega zakonima.

Medijska kampanja "Ponosna na svoje roditelje"

Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava je u septembru otpočela pripremu za medijsku kampanju podrške roditeljima, prijateljima i prijateljicama lezbejki i gej muškaraca - "Ponosna na svoje

roditelje". Kampanja se sastojala, između ostalog, od radio džingla i televizijskog spota. Tokom pronalazaženja radio i televizijskih stanica koje bi ovom prilikom pružile uslugu oglašavanja, Labris je nailazio na mnoga odbijanja. Važno je napomenuti da u svim ovim slučajevima, Labris nije zahtevao bilo kakav oblik medijskog sponzorstva, dakle Labris je želeo da potencijalnim emiterima TV spota/radio džingla, radio i televizijskim stanicama, plati punu cenu emitovanja spota, odnosno radio džingla. Najveći otpor pružali su glavni i odgovorni urednici i direktori ovih medijskih kuća, koji su upućivali osobe iz marketinga da odbiju saradnju, najčešće bez adekvatnog obrazloženja. Savet za ravnopravnost polova Vlade Republike Srbije odbio je da pruži podršku Labrisovoj kampanji, a kampanju je podržao Zavod za ravnopravnost polova, APV, Novi Sad.

Nakon što je, polovinom oktobra, osim radio džingla i TV spota koji su se emitovali na radio i TV stanicama u Srbiji, izašao i oglas u nekoliko dnevnih listova, na kancelarijski telefon Labrisa počele su se javljati osobe koje su iznosile uvrede na osnovu seksualne orijentacije. Takozvani *hate calls*, trajali su tokom cele kampanje. Takođe, na E-mail zaposlenih, stizali su mailovi uvredljive sadržine.

JAVNE AKTIVNOSTI

Seminar za LGBT aktivistkinje i aktiviste

U okviru svog projekta Edukacija, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava je aprila meseca organizovala dvodnevni seminar za četrnaest aktivistkinja i aktivista iz četiri LGBT organizacije: Asocijacija Duga (Šabac), Novosadska Lezbejska Organizacija, Taboo (Zrenjanin), Lambda – centar za promociju i unapređenje LGBT ljudskih prava i Queer kulture (Kragujevac, Niš). Cilj ovog seminara bio je jačanje kapaciteta nevladinih organizacija i inicijativa koje se bave pravima istopolno orijentisanih osoba, a obrađivane su sledeće teme: motivacija za uključivanje u aktivizam, principi i vrednosti LGBT organizacija, uticaj internalizovane homofobije na LGBT aktivizam. Ideja seminara je bila i da učesnice/i primene stečeno iskustvo i znanje kroz edukaciju osoba iz svojih organizacija, daljeg razvijanja vrednosti i principa, projekata, strukture, kao i saradnje sa drugim LGBT organizacijama.

Seminar za ombudsmane

Seminar za ombudsmane - "Ljudska prava i diskriminacija – uloga ombudsmana u zaštiti ljudskih prava u okviru postojećeg zakonskog okvira", održan je oktobra meseca, takođe u okviru projekta Edukacija a u saradnji sa Švedskim helsinškim komitetom za ljudska prava. Cilj seminara je bio podizanje svesti lokalnih vlasti o lezbejskim i gej ljudskim pravima, razmena primera dobre prakse ombudsmana u zaštiti LGBT prava kao i ukazivanje na neophodnost posmatranja lezbejskih i gej prava u okviru čitavog korpusa ljudskih prava. Iako je Labris prethodno dobio potvrdu o učešću, niko od predstavnica/predstavnik Kancelarije za pridruživanje Evropskoj uniji nije prisustvovao seminaru. Takođe, bez uspeha je ostao i pokušaj zakazivanja sastanka sa zaposlenima u ovoj kancelariji.

Seminar za psihološkinje i psihologe

Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava je juna meseca organizovala dvodnevni seminar za dvadeset psihološkinja i psihologa s ciljem da edukuje i senzibilize osobe koje se u svom poslu sreću sa lezbejkama, a zaposlene su u institucijama. Takođe, cilj je bio razmena iskustva i informacija koje bi psihološkinjama i psiholozima pomogle u pružanju podrške istopolno orijentisanim osobama. Seminaru su prisustvovala/i psihološkinje i psiholozi iz sledećih institucija i zdravstvenih ustanova: Učenički dom "J. Milovanović", Studentska poliklinika, Centar za socijalni rad Grocka, Konsultacioni centar "Psihološki prostor", Udruženje bihejvioralna teorija i praktično društvo, CARE International, Centar "Srce" Novi Sad, Osnovna škola "Nata Jeličić" Šabac, Centar za socijalni rad Rakovica, Međunarodna mreža pomoći "IAN", Pedagoško društvo Srbije, Gayten LGBT, Klinički centar Srbije – Psihijatrijski institut, Centar za smeštaj i dnevni boravak dece i mladih ometenih u razvoju. Na seminaru je bilo reči o mehanizmima homofobije, sociološkim aspektima lezbejske egzistencije, predrasudama.

Obeležavanje 27. juna, Dana ponosa

Povodom 27. juna Međunarodnog Dana ponosa lezbejki, gej muškaraca, biseksualnih, transeksualnih osoba, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava iz Beograda organizovala je okrugli sto 27. juna u Međunarodnom pres centru Tanjuga. Cilj okruglog stola bio je razmena primera dobre prakse odnosa država prema pravima

istopolno orijentisanih osoba. Takođe, Labris je želeo da olakša razumevanje pravnog položaja istopolno orijentisanih osoba u Srbiji i ukaže na neophodnost uključivanja lezbejskih i gej prava u korpus ljudskih prava od strane svih relevantnih institucija.

Specijalni gost Labrisa povodom obeležavanja Dana ponosa LGBT osoba, bio je Hans Iterberg - švedski Ombudsman za pitanja diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.¹⁸

Osim Hansa Iterberga, na okruglom stolu su govorile/li i Lepa Mladenović, predsednica Labrisa – organizacije za lezbejska ljudska prava; Milan Simić, menadžer Antidiskriminacionog projekta, UNDP i Goran Miletić, pravni savetnik Švedskog Helsinškog komiteta za ljudska prava.

Medijska kampanja "Ponosna na svoje roditelje"

Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava iz Beograda, u saradnji sa Filia die.Frauenstiftung iz Nemačke, Pokrajinskim Zavodom za ravnopravnost polova, televizijskim i brojnim radio stanicama, sprovela je oktobra i novembra meseca 2006. godine, medijsku kampanju "Ponosna na svoje roditelje". Cilj ove kampanje bio je pružanje podrške roditeljima i prijateljicama/prijateljima lezbejki i gej muškaraca.

Povod za pokretanje medijske kampanje su rezultati "Istraživanja o nasilju nad LGBTTIQ populacijom u Srbiji" koje je Labris sproveo krajem 2005. godine. Samo 7% od ukupnog broja ispitanica/ispitanika je nakon otvorenog ispoljavanja svoje seksualne orijentacije doživelo pozitivne reakcije od strane svojih roditelja.

S obzirom na važnost uloge porodice u životu svake osobe, cilj ove kampanje bio je da podrži roditelje istopolno orijentisanih osoba u procesu prihvatanja seksualne orijentacije svoje dece, a rezultati istraživanja pokazuju da lezbejkama i gej muškarcima, u procesu pri-

¹⁸ Ombudsman je institucija koju je prvi put uspostavio švedski parlament 1809. sa zadatkom da nadgleda kako izvršna vlast sprovodi zakone. U prevodu sa švedskog reč 'ombudsman' znači poverenik ili punomoćnik, a u evropskoj tradiciji to je zaštitnik ljudskih prava ili građanski pravobranilac kojeg određuje država.

Danas, kada institucija Ombudsmana za ljudska prava postoji u više od sto zemalja u svetu, Srbija ga još uvek nema, iako je rok za njegovo postavljenje istekao pre više meseci.

hvatanja svog identiteta, najviše nedostaje upravo podrška roditelja.

Kampanja “Ponosna na svoje roditelje” trajala je od 15. oktobra do 15. novembra 2006. godine, a sastojala se od: konferencije za štampu, televizijskog spota, radio džingla, banera za sajt, štampanog materijala kao i posebnih aktivnosti koje Labris nudi zainteresovanim roditeljima. Roditeljima koji se jave Labrisu biće omogućena i psihološka podrška stručnih osoba kroz grupni i individualni terapijski rad. Usluge za roditelje biće dostupne i nakon završetka kampanje. Takođe, kao deo kampanje, na Web Site-u Labrisa biće otvorena posebna rubrika za podršku roditeljima i prijateljicama/prijateljima lezbejki i gej muškaraca.

Međunarodni dan ljudskih prava

“Apelujemo na nedeljivost i poštovanje svih ljudskih prava i pozivamo državne organe na poštovanje svih generacija ljudskih prava”, stajalo je između ostalog u saopštenju Queeria **Centra za promociju kulture nenasilja i ravnopravnosti** i Labrisa – organizacije za lezbejska ljudska prava,¹⁹ a povodom 10. decembra Međunarodnog dana ljudskih prava.

Kao primere kršenja ljudskih prava ove dve nevladine organizacije navele su i tekst novog Ustava Republike Srbije koji ignoriše istopolno orijentisane osobe, pravo na prigovor savesti i pitanje abortusa definiše nejasno, a generalno snižava postojeći stepen poštovanja ljudskih prava.

“Uprkos postojanju različitih tela koji nadziru medije, neka sredstva javnog informisanja i dalje spadaju u glavne izvore širenja mržnje i netrpeljivosti prema osobama drugačijeg nacionalnog, verskog, seksualnog, političkog i bilo kog drugog opredeljenja u odnosu na većinsko”, upozoravaju Queeria i Labris.

Povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, Queer Beograd, Queeria **Centar za promociju kulture nenasilja i ravnopravnosti, StaniPani kolektiv, Žene na delu, Žene u crnom i Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava organizovale su, na Trgu republike u Beogradu, uličnu akciju, tj. performans *Vidite li nasilje nad ženama? Ovom prilikom, aktivistkinje i aktivisti pomenutih organizacija delile/i su prolaznicama/icima odlomke iz Univerzalne deklaracije Ujedinjenih nacija o ljudskim pravima, promotivne pamflete i razglednice.***

¹⁹ Vidi prilog 5

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima usvojena je u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 10. decembra 1948. godine. Ovaj dokument je jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata iz oblasti ljudskih prava i poslužio je kao osnova za mnoge druge dokumente iz ove oblasti koji su nastali u XX veku.

Seminar “Na slovo, na slovo... L”

U periodu od 15. do 17. decembra 2006. godine, Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava, održala je u Kikindi seminar pod nazivom “Na slovo, na slovo...L”, namenjen lezbejkama i ženama drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne. Seminar je organizovan s ciljem osnaživanja učesnica kroz edukaciju, razmenu informacija i iskustava o različitim aspektima i pitanjima koja utiču na lezbejsku egzistenciju. Seminar je prvobitno bio namenjen učesnicama iz Srbije, ali je sasvim spontano dobio regionalni karakter pošto su učesnice bile i iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Prisustvovalo je ukupno trinaest osoba iz Niša, Novog Sada, Sarajeva, Mostara i Beograda. Teme koje su obrađivane na seminaru su se odnosile na pitanja identiteta, stereotipa, predrasuda i seksizma, homofobije, internalizovane homofobije i nasilja u lezbejskim vezama, a učesnice su imale priliku i da razmene sopstvena iskustva coming outa.

Seminari namenjeni ovoj ciljnoj grupi će se održavati i naredne godine. Dogovori sa seminara, evaluacija, ostvarena komunikacija, kontakti i odlična atmosfera ukazali su na neophodnost održavanja sličnih seminara u budućnosti, produblivanja postojećih tema i uvođenja novih.

Nacionalni plan aktivnosti za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti

Početak 2006. godine, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava, primljena je u radnu grupu „Nasilje nad ženama”, a u okviru procesa izrade Nacionalnog plana aktivnosti za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti.²⁰ Tokom cele godine,

²⁰ Labris se odazvao pozivu koji je Savet za ravnopravnost polova Vlade Republike Srbije uputio nevladinim organizacijama decembra 2005. godine. Radnu grupu “Nasilje nad ženama”, osim predstavnice Labrisa, činile su i predstavnice sledećih organizacija: Humanitarno udruženje ARD - Užice, Autonomni ženski centar - Beograd, Incest trauma centar – Beograd, Sklonište za žene i decu žrtve nasilja – Beograd, Viktimološko društvo - Beograd

radne grupe,²¹ tj. članice radnih grupa su prikupljale materijale, informacije, održavale sastanke, učestvovala na okruglim stolovima širom Srbije.²² Cilj tih aktivnosti bio je prikupiti što više podataka o stvarnom položaju žena u okviru određenih oblasti kako bi ciljevi i pojedinačne aktivnosti NPA bili najbolje definisani. Sam Nacionalni plan akcije predstavlja strateški dokument Vlade Republike Srbije koji predviđa niz mera, ciljeva i aktivnosti a zarad poboljšanja položaja žena i eliminacije svih oblika diskriminacije. Prvobitnim planom bilo je predviđeno da Vlada usvoji dokument na jesen 2006. godine, ali se to nije desilo usled održavanja referenduma o usvajanju novog Ustava Republike Srbije, odnosno zakazivanja parlamentarnih izbora. Ostaje da se vidi šta će se desiti sa NPA, s obzirom na to da je njegova realizacija predviđena za vremenski period 2007 – 2010.

---

21 Ukupno je bilo šest radnih grupa: Žene i odlučivanje, Žene i ekonomija, Žene i mediji, Žene i obrazovanje, Žene i zdravlje, Nasilje nad ženama

22 Predstavica Labrisa učestvovala je na okruglom stolu u Kikindi, vidi prilog 6

PRILOG I

ISTOPOLNO ORIJENTISANE OSOBE BOJKOTUJU REFERENDUM

Saopštenje za javnost, 23. oktobar, 2006. godine

Nevladine organizacije koje podržavaju prava istopolno orijentisanih osoba, saglasne su da predlog novog Ustava diskriminiše osobe neheteroseksualne orijentacije, odnosno ograničava im određena prava i slobode koje su zagarantovane svim građankama/ građanima.

Nijedan član predloženog Ustava ne garantuje zaštitu od diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije odnosno rodnog izražavanja.

U članu 21 među osnovama na kojima se može bazirati diskriminacija, seksualna orijentacija nije navedena.

Poslednje istraživanje je pokazalo da diskriminacija na ovom osnovu postoji i da je čak dve trećine ispitanika/ispitanica doživelo različite vrste nasilja zato što je drugačije seksualne orijentacije od heteroseksualne.

U članu 48 koji se odnosi na podsticanje uvažavanja razlika, takođe se ne navodi seksualna orijentacija kao osnov, pa zaključujemo da se država, ukoliko se ovaj predlog Ustava Srbije usvoji – neće baviti suzbijanjem homofobije u društvu.

Članom 54 navodi se da je mirno okupljanje građana dozvoljeno, dok se, kako je navedeno u kasnije tekstu, može ograničiti ukoliko je to neophodno radi zaštite morala. Postavljamo pitanje: ko određuje šta je moralno a šta ne, i da li će shodno ignorisanju istopolno orijentisanih osoba u predlogu Ustava, biti zabranjene javne manifestacije poput obeležavanja Međunarodnog dana ponosa?

Član 62 predloga Ustava Srbije, bračnu i vanbračnu zajednicu definiše isključivo kao zajednicu muškarca i žene čime se još jednom propušta prilika da se istopolne zajednice tretiraju jednakopravno, tj. da se lezbejskim i gej parovima garantuju prava na zajedničku imovinu, nasleđivanje, izdržavanje kao i sva prava koja zakonski pripadaju vanbračnim heteroseksualnim parovima.

U tekstu predloga Ustava Srbije ni u jednom članu se ne navodi i ne definiše zločin iz mržnje, čime bi se u velikoj meri proširio broj grupa čija se različitost ne ogleda isključivo kroz nacionalni, verski ili drugi kulturni identitet.

Medijskom propagandom da je važno glasati za ovaj Ustav da Kosovo ne bi dobilo nezavisnost, njegovi predlagači žele zapravo usvajanje konzervativnog, retrogradnog akta koji će uvažavanje različitosti svoditi na očuvanje tradicionalnih vrednosti kroz zaštitu etničkog, kulturnog, jezičkog i verskog identiteta, dok je zaštita drugih identiteta izostavljena.

PRILOG I

Zbog svega navedenog, pozivamo sve LGBTTIQ osobe da bojkotuju referendum o Ustavu Srbije i time jasno pokažu da najviši pravni akt jedne države ne sme biti krojen po aršinima samo jednog dela njenog stanovništva, već svih lica koja žive na njegovoj teritoriji.

Nevladine organizacije - potpisnice saopštenja: Autonomni ženski centar, Queer Beograd, Labris – organizacija za lezbejska ljudska prava, Novosadska Lezbejska Organizacija, Taboo grupa za afirmaciju različitosti LGBT Vojvodina, Queeria, Ženski prostor Niš, Incest trauma centar, YUCOM, Asocijacija DUGA, Centar za unapređivanje pravnih studija, Spy, Zavod za ravnopravnost polova, APV, Novi Sad, Švedski helsinški komitet za ljudska prava, Inicijativa mladih za ljudska prava, Udruženje studenata sa hendikepom, Mreža odbora za ljudska prava u Srbiji CHRIS, Ženski forum Negotin, VelikiMali, Glas razlike

PRILOG 2

LEZBIJKE PROTIV NOVOG USTAVA*Kurir, 24. oktobar, 2006. godine**rubrika Vesti*

BEOGRAD - "Labris", najpoznatija organizacija za lezbijska ljudska prava, uključila se u kampanju za bojkot referenduma o novom ustavu Srbije! Iz te najuticajnije organizacije homoseksualaca u Srbiji poručuju da "novi ustav ne štiti prava građana koji se izjašnjavaju kao lezbijke, gej, biseksualci ili transevestiti", pa su za danas, zajedno sa Novosadskom lezbijskom organizacijom i "Jukomom", zakazali i zvaničan početak kampanje protiv ustava.

Rada Grujić, aktivistkinja "Labrisa", u izjavi za Kurir ističe da političari uopšte ne pričaju o pravima populacije koja je drugačije seksualne orijentacije.

- Javno niko od političara ne želi da priča o nama - ni da nas podrže ni da nas ne podrže. Jedina svetla tačka bio je Goran Svilanović, koji je prilikom usvajanja Zakona o porodici u Skupštini naglasio da Ustav ne štiti prava gej i lezbijske populacije i da će, kada budemo deo Evrope, morati da se popravlja - kaže naša sagovornica.

U "Labrisu" tvrde da novi ustav "snižava stepen ranije garantovanih ljudskih prava" i da potpuno ignoriše istopolno orijentisane osobe. Političari sagovornici Kurira uglavnom nisu hteli da govore na ovu temu, uz šturo objašnjenje da je predlog ustava dobar i da garantuje i prava građanima koji su drugačije seksualne orijentacije.

Lejla Ruždić, poslanica DS i predsednica skupštinskog Odbora za ravnopravnost polova, kaže da ne zna tačno koje su primedbe navedene populacije i da li su zaista njihova prava izostavljena iz novog ustava. Na pitanje Kurira da li je za brak između osoba istog pola, ona odgovara:

- Brak je po definiciji zajednica muškarca i žene. Druga vrsta zajednice mora da ima drugo ime.

Tomislav Nikolić, zamenik predsednika SRS, smatra da je homoseksualizam bolest.

- Oni treba da se leče. Ako nas Evropa ne bude htela zato što prava homoseksualaca nismo rešili na bolji način, onda nam takva Evropa i ne treba - kaže Nikolić, koji je i član skupštinskog Odbora za evropske integracije.

U Srbiji javno deluje nekoliko takozvanih LGBT (lezbijke, gej, biseksualci, transevestiti) organizacija. U Beogradu osim "Labrisa", koji je čisto lezbijska organizacija, za poznatije važe "Gejten" i "Kvirija", koje su mešovite. LGBT organizacije deluju i u Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu i Šapcu.

Lj. R.

PRILOG 3

DELOVI KODEKSA POLICIJSKE ETIKE

“Službeni glasnik RS”, br. 92/2006

Član 2

Policijski službenici obavljaju policijske poslove u skladu sa zakonom i međunarodnim standardima koje je Republika Srbija prihvatila, rukovodeći se ciljevima policije u demokratskom društvu i principom vladavine prava.

Glavni ciljevi policije, kao i policijskih službenika, jesu održavanje javnog reda i sprovođenje zakona, zaštita i poštovanje ljudskih prava, prevencija i otkrivanje krivičnih dela i drugi vidovi borbe protiv kriminala, pružanje pomoći i služenje ljudima u skladu sa Ustavom i zakonom.

Član 5

Policijski službenici uživaju ista građanska i politička prava kao i drugi građani, ali se pridržavaju i ograničenja tih prava potrebnih zbog izvršavanja funkcije policije u demokratskom društvu, u skladu sa zakonom i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Evropska konvencija).

Za policijske službenike i druge građane obavezujući su isti zakoni i drugi propisi, a izuzeci se zasnivaju jedino na razlozima odgovarajućeg obavljanja policijskih poslova u demokratskom društvu.

Član 23

Postupak prijema u službu zasniva se na objektivnim i nediskriminatorским uslovima za prijem, a prijem vrši posle potrebnog testiranja kandidata. Politikom prijema teži se prijemu na rad muškaraca i žena iz različitih društvenih grupa, uključujući etničke manjinske grupe, sa krajnjim ciljem da policijski službenici odražavaju strukturu društva kome služe.

Član 25

Opšte policijsko obrazovanje orijentisano je tako da bude što je moguće više otvoreno prema društvu.

Policijsko obrazovanje u potpunosti uvažava potrebu borbe protiv rasizma i ksenofobije.

PRILOG 3**Član 26**

Stručnim usavršavanjem, zasnovanim na vrednostima demokratije, vladavini prava i zaštiti ljudskih prava, policijski službenici razvijaju sposobnosti za izvršavanje zadataka policije.

Stručno usavršavanje iz stava 1. ovog člana obuhvata što otvoreniju opštu obuku prema društvu, primerenu konkretnim uslovima u lokalnoj zajednici, kao i potrebnu specijalističku, predvodničku i upravljačku obuku.

Član 34

Nikome u Ministarstvu nije dozvoljeno da naredi, izvrši, izaziva ili toleriše mučenje ili kakvo drugo surovo i nehumano postupanje kojim se ponižava ličnost čoveka, kao ni drugu radnju kojom se ugrožava pravo na život, slobodu, ličnu bezbednost, poštovanje privatnog i porodičnog života, okupljanje i udruživanje ili koje drugo pravo ili sloboda zajemčeni odredbama Evropske konvencije.

Član 35

Upotrebi sredstava prinude, a naročito upotrebi oružja, policijski službenici pribegavaju samo u slučajevima i pod uslovima predviđenim zakonom i drugim propisima, ne primenjujući veću prinudu od neophodne, i to samo kada je apsolutno nužno i u meri koju diktira realizacija legitimno postavljenog cilja.

Policijski službenik koji bi bio prisutan nekoj zabranjenoj radnji iz stava 1. ovog člana, dužan je na takav slučaj da ukaže svom pretpostavljenom, Sektoru unutrašnje kontrole policije i organima spoljnog civilnog nadzora nad radom Ministarstva.

Član 36

U svom radu policijski službenici rukovode se načelom nepristrasnosti u izvršavanju zakona bez obzira na nacionalno ili etničko poreklo, rasu, jezik i društveni položaj onoga na koga zakon treba primeniti, na njegova politička, verska i filozofska uverenja, ili na njegove godine, bračno stanje, pol, ili kakvu fizičku ili psihičku manu.

U obavljanju poslova policijski službenici ophode se pristojno i odgovorno prema građanima na ulici, šalteru, graničnom prelazu i na drugom mestu vršenja službene radnje.

U komunikaciji sa građanima policijski službenici poštuju ljudsku ličnost i dostojanstvo i čuvaju ugled Ministarstva.

Osposobljavanje za postupanje u skladu sa st. 1. do 3. ovog člana sastavni je deo obuke policijskih službenika.

Pravo pojedinca na privatnost policija ometa samo kad je to neophodno radi postizanja zakonitog cilja.

PRILOG 3

Član 37

U skladu sa zakonom, policijski službenici štite lične podatke o građanima koje Ministarstvo prikuplja, obrađuje i koristi radi obavljanja poslova iz svog delokruga.

Član 38

Policijski službenici svoje dužnosti ispunjavaju pridržavajući se principa zakonitosti, pružajući podršku vladavini prava, štiteći pravni poredak i njegove institucije i obezbeđujući ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u skladu sa odredbama Ustava i zakona, sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i sa drugim međunarodnim aktima u oblasti prava čoveka koje se Republika Srbija obavezala da primenjuje.

Član 39

U okviru poslova svog radnog mesta, kad god je to moguće, policijski službenik preduzima sve neophodne mere i aktivnosti koje će omogućiti građanima nesmetano i efikasno ostvarivanje njihovih prava, obaveza i interesa.

Poslove za koje je zadužen policijski službenik treba da obavlja profesionalno - po pravilima struke, savesno, nepristrasno i disciplinovano.

Član 40

Postupanje policije po odredbama zakona kojima su uređeni krivični, prekršajni i drugi postupci u kojima policija primenjuje tim zakonima utvrđena ovlašćenja prema određenim licima (u daljem tekstu: policijske istrage) zasniva se, kao minimumu, na osnovima sumnje o počinjenom ili o mogućem krivičnom delu ili prekršaju, odnosno drugom kažnjivom delu.

Policija poštuje pretpostavku nevinosti, kao i prava osumnjičenog, okrivljenog ili drugog lica, naročito pravo da odmah bude upoznato sa optužbama protiv njega i da pripremi svoju odbranu, lično ili uz pravnu pomoć po sopstvenom izboru.

Policija obezbeđuje objektivne i poštene policijske istrage, obzirne i primerene posebnim potrebama određenih lica, kao što su deca i drugi maloletnici, žene i pripadnici manjinskih grupa, uključujući nacionalne manjine i osetljiva lica.

Polazeći od stava 2. ovog člana, stručnim smernicama obezbeđuje se pošteno ispitivanje tokom kojeg se ispitivani upoznaje sa razlozima za ispitivanje, kao i sa ostalim relevantnim informacijama, o čemu se vodi zapisnik.

Član 41

Policija vodi računa o posebnim potrebama koje imaju svedoci, sprovodi pravila njihove zaštite i podrške tokom postupka, posebno u slučajevima kada postoji opasnost od zastrašivanja svedoka.

PRILOG 3

Policija, bez bilo kakve diskriminacije, obezbeđuje potrebnu podršku, pomoć i informacije žrtvama krivičnih dela.

U toku policijske istrage policija obezbeđuje prevodioca, kada je to potrebno.

Član 42

Za svako lice lišeno slobode policija odgovara i štiti ga.

Polijski službenik kome je povereno na čuvanje lice čije stanje zahteva specijalnu negu, dužan je da se obrati medicinskom osoblju i u slučaju potrebe da zaštiti život i zdravlje tog lica.

Član 43

U skladu sa zakonom, policija licu lišenom slobode odmah saopštava sve propisane podatke koji se na to lišavanje slobode odnose.

Licima lišenim slobode policija obezbeđuje sigurnost, zdravstvenu zaštitu, higijenske, smeštajne (svetlost, ventilacija) i odgovarajuće uslove za odmor i ishranu, shodno uslovima utvrđenim za pritvorena lica.

U skladu sa zakonom policija obezbeđuje licima lišenim slobode da o njihovom lišavanju slobode budu obavestena treća lica po njihovom izboru, da imaju pristup pravnoj pomoći i da ih pregleda lekar, kada je to moguće, po njihovom izboru.

Lica lišena slobode odvajaju se od drugih lica, a međusobno se odvajaju žene i muškarci lišeni slobode, kao i maloletna i punoletna lica lišena slobode.

Član 44

Zakonom utvrđenom spoljašnjom kontrolom policije, koju sprovode zakonodavni, izvršni i sudski organi, obezbeđuje se odgovornost policije državi, građanima i njihovim predstavnicima.

Policija ispunjava svoje obaveze u postupcima u kojima se razmatraju žalbe na rad policije, kao i pritužbe, predstavke i slični podnesci koji se odnose na njen rad.

Policija učestvuje u promovisanju mehanizama odgovornosti, zasnovanih na komunikaciji i uzajamnom razumevanju građana i policije.

PRILOG 4

ZAŠTO HOMOSEKSUALCI I NARKOMANI NISU DOBRODOŠLI DAVAOCI KRVI

*Večernje Novosti, str. 10, 27. jun. 2006. godine
rubrika Društvo*

BESPLATNO SE TESTIRAJU

Pripadnici rizičnih grupa krv daju samo da bi proverili da li su “zakačili” sidu, sifilis, hepatitis B i C

BEOGRAD – Narkomani, homoseksualci i lezbejke obično nisu dobrovoljni davaoci krvi, a u Institutu za transfuziju krvi Srbije dolaze uglavnom da bi proverili da li su “zakačili” neki od virusa – potvrđeno nam je juče u ovoj zdravstvenoj ustanovi.

Krv svih dobrovoljnih davalaca ispituje se na virus side, sifilisa, hepatitisa B i C – ističu u Institutu za transfuziju krvi. – Promiskuitetne i istopolne osobe kada posumnjaju u svog partnera ili ga pak promene, dobrovoljno daju krv jer znaju da će im ona biti testirana na pomenute analize koje su u privatnim laboratorijama prilično skupe.

Organizacija za lezbijska ljudska prava “Labris” protivi se ovoj “diskriminaciji” lezbejki i apeluje na Srpsko lekarsko društvo da javno potvrdi da istopolna orijentacija nije nikakva bolest, ukazujući da je pre 16 godina Svetska zdravstvena organizacija, zvanično, homoseksualnost otklonila sa liste mentalnih poremećaja.

Profesor dr Vojkan Stanić, predsednik Srpskog lekarskog društva kaže da je upoznat sa zahtevom Organizacije “Labris” i dodaje da je SLD isuviše zauzeto formiranjem Komore, tako da će ovaj “problem” biti prolongiran neko vreme.

S. R. M.

PRILOG 5

10. decembar kao Međunarodni dan ljudskih prava, obeležavamo kako bismo naglasili/e dostignuća vezana za ovu oblast, ali i kako bi se ukazali/e na brojne nedostatke u ostvarivanju i položaju ljudskih prava.

Srbija, nažalost, ne zauzima visoko mesto u pogledu ostvarivanja ljudskih prava.

Postoje brojni primeri kako se ljudska prava u Srbiji krše, ne uvažavaju, ignorišu ili se uskraćuju, ali osim ovih činjenica, jednako je važno analiziranje uzroka koji dovode do ovakvih posledica.

Naime:

- Saradnja sa Haškim tribunalom kao i spremnost državnih organa da preduzmu sve što je u njihovoj moći kako bi proces suočavanja sa prošlošću bio podignut na viši državni nivo i dalje su svedene na minimum. Nesposobnost države da Haškom tribunalu izruči Ratka Mladića i Radovana Karadžića, povlači ne samo sankcije međunarodne zajednice, već neprestano stvara nove podele unutar granica Srbije i pogoduje jačanju nacionalističkih tendencija koje zatvaraju proces demokratizacije društva.
- Ustav, koje je nedavno usvojen referendumom, je još jedan primer kako državno rukovodstvo, na račun ostvarivanja sopstvenih ciljeva, minimizira ili redefiniše ranije utvrđena prava svojih građana/ki. Iako bi novi Ustav trebalo da bude prilagođen svim generacijama ljudskih prava – on je, u praksi, retrogradan pravni akt. Tako se na primer, u Ustavu ne pominju prava istopolno orijentisanih osoba, dok su neka prava, poput prava na prigovor savesti definisana na nejasan način. U predreferendumskom periodu, izostanak javne rasprave o predlogu Ustava dovoljan je pokazatelj odnosa države prema pravima njenih građana/ki.
- Uprkos postojanju različitih tela koji nadziru medije, neka sredstva javnog informisanja i dalje spadaju u glavne izvore širenja mržnje i netrpeljivosti prema osobama drugačijeg nacionalnog, verskog, seksualnog, političkog i bilo kog drugog opredeljenja u odnosu na većinsko.
- Nepostojanje političke volje da se svi prekršiocu postojećih zakona kazne na adekvatan način, odugovlačenje procesa kako bi zastareli i održavanje društvene klime u kojoj se nasilje opravdava, neprestano dovodi do reprodukcije nasilja čineći pri tom da se izvestan broj građana/ki neprestano oseća nesigurno.
- zmeštanje konteksta i zloupotreba ljudskih prava veoma su česta pojava. Pojam ljudskih prava najčešće se koristi u odbrani nacionalnih interesa i zaštiti nacionalnog i verskog identiteta i nasleđa. Sve što je van tih okvira često je zakonski neprepoznatljivo i neobuhvaćeno kontekstom ljudskih prava.

Apelujemo na **NEDELJIVOST I POŠTOVANJE SVIH LJUDSKIH PRAVA.**

Takođe, želimo da pozovemo državne organe na poštovanje svih generacija ljudskih prava, posebno prava na zdravu životnu sredinu, uzimajući u obzir da je Pančevo trenutno jedan od najzagađenijih gradova u Evropi. Pravo na zdravu životnu sredinu uključuje elementarna ljudska prava na život i zdravlje.

Želimo da naglasimo da i pored lošeg stanja ljudskih prava u Srbiji, postoje brojni naponi, pre svega nezavisnih i neformalnih grupa, nevladinih organizacija i pojedinaca da se ljudska prava stave u kontekst najvažnijih tekovina čovečanstva.

PRILOG 6

IZVEŠTAJ SA OKRUGLOG STOLA

Kikinda, 05. maj 2006. godine

U Kikindi, u prostoru Centra za podršku ženama, 5. maja, 2006. godine, održan je jedan u nizu prvog kruga okruglih stolova u okviru procesa izrade Nacionalnog akcionog plana za žene.

Skupu su prisustvovala predstavnice radnih grupa, Tanja Durić Kuzmanović – članica Saveta za ravnopravnost polova koja je i vodila sastanak, kao i predstavnice lokalnih institucija i ženskih nevladinih organizacija (ukupno dvadesetak prisutnih žena).

Prema unapred dogovorenoj agendi, bilo je predviđeno da se, nakon predstavljanja procesa izrade NAP – a, kao i predstavnica radnih grupa, rad odvija u manjim grupama a na osnovu šest tema (Žene i mediji, Žene i odlučivanje, Žene i ekonomija, Žene i obrazovanje, Žene i zdravlje, Nasilje nad ženama).

Ipak, zbog prisustva nedovoljnog broja žena koje su bile zainteresovane za temu Žene i zdravlje, odlučeno je da se u okviru jedne manje grupe zajednički obrade teme Žene i zdravlje i Nasilje nad ženama. Radionicu su vodile Zorica Stojkov (predstavnica grupe Žene i zdravlje) i Dragana Vučković (predstavnica grupe Nasilje nad ženama).

Rad u grupi otpočeo je kratkim predstavljanjem onoga što je RG Nasilje nad ženama već uradila u smislu obrađivanja ove teme (međunarodni standardi, domaća zakonska regulativa, rad državnih institucija na problemu nasilja nad ženama, kao i aktivnosti NVO sektora).

U razgovoru na temu koji su to prioritetni problemi vezani za ovu oblast, došlo se do sledećih zaključaka:

- nepostojanje dovoljno razvijene saradnje državnih institucija i nevladinog sektora
- sporo, neefikasno i nesenzibilisano sudstvo
- lokalna samouprava je nezainteresovana za problem nasilja nad ženama
- nedovoljno izdvajanje sredstava lokalne samouprave za ovaj problem
- neprijavlivanje slučajeva nasilja
- nakon prijavljenih slučajeva, žene često odustaju od tužbi, a nadležni tužilac ne vrši gonjenje po službenoj dužnosti
- neprimenjivanje zakona (često netumačenje nasilja u porodici kao takvog).

Kada je reč o primerima dobre prakse, predstavnica Centra za socijalni rad – Kikinda, navela je primer formiranja mobilnog tima na teritoriji opštine Kikinda. Ipak, predstavnice lokalnih NVO se nisu složile da je reč o primeru dobre prakse.

Naime, u dvadeset tri opštine u Vojvodini, oformljeni su mobilni timovi, zaduženi za slučajeve nasilja u porodici. Ipak, po rečima predstavnica i vladinih institucija i nevladinog sektora, ovi timovi postoje najčešće samo na papiru, tj. nema ih u praksi. Izuzetak su Sombor i Kikinda.

PRILOG 6

Kikindski mobilni tim, koji je osnovao Centar za socijalni rad, počeo je sa radom 1. aprila 2006. godine, čini ga šest osoba (među njima pedagog, psiholog, socijalni radnik, pravnik) i dostupan je 24 časa dnevno, sedam dana u sedmici. Tim izlazi na teren na dva načina: po pozivu MUP-a koji proceni da je to neophodno, ili pozivom na telefon samog mobilnog tima (koji se reklamira u lokalnim medijima).

Ipak, predstavnice NVO su imale puno zamerki, kako na samo uspostavljenje mobilnog tima, tako i na njegov rad.

Prilikom donošenja odluke da se ovaj tim obrazuje, potpuno su isključene i zanemarene ženske organizacije (nisu konsultovane, iako npr. u Kikindi konkretno, postoji SOS telefon za žrtve nasilja koji radi već pet godina), njihovo iskustvo i podaci koje imaju na ovu temu. Takođe, zabeleženo je da na celoj teritoriji Vojvodine, timovi izlaze na teren samo u slučajevima nasilja nad decom. Osobe koje rade u timu nisu senzibilisane za problem nasilja u porodici, a ni dovoljno motivisane (uz redovan posao koji obavljaju u centru, ove osobe dežuraju po 24 časa, a mesečno su za to plaćene – 3000 dinara).

Takođe se postavlja pitanje velike opasnosti same ideje postojanja ovih timova – “da ugase požar, i pobrinu se da niko ne napusti kuću”. Često ovakvi pogrešni postupci dovode do fatalnih dešavanja po žrtvu nasilja, jer često zapravo ni nema drugog rešenja do da se nasilnik skloni.

Jedan od primera neadekvatnog reagovanja lokalne samouprave, tj. neprepoznavanja problema nasilja kao važnog jeste i slučaj sa Gerontološkim centrom u Kikindi, koji je otvorio SOS telefon za stare osobe-žrtve nasilja. Zbog nedovoljno finansijskih sredstava, telefon je prestao da radi 2005. godine. Pokrajinski sekretarijat za zdravlje je naložio Gerontološkom centru da otvori prihvatilište za žrtve nasilja. Ipak, lokalna samouprava je odbila da finansira samo ovaj deo celokupnog projekta (finansijski je podržala izgradnju doma Gerontološkog centra, ali bez dela koji je bio predviđen za prihvatilište, tj. za žrtve nasilja).

CIP - Katalogizacija u publikaciji Narodna biblioteka Srbije, Beograd

342.7

GODIŠNJI izveštaj o položaju LGBT populacije u Srbiji = Annual report on the Position of LGBT Population in Serbia ; urednik Dragana Vučković. - 2005- . -Beograd : Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava, 2006- (Beograd : Standard). - 20 x 23 cm

Godišnje

ISSN 1452-8568 = Godišnji izveštaj o položaju LGBT populacije u Srbiji
COBISS.SR-ID 131070732